

Een globale evaluatie van het Vlaams actieplan ter preventie van gewelddadige radicalisering (2015) en polarisering (2017)

Beschrijving van het onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut

Context

In 2015 richtte het Vlaams Parlement een commissie op 'voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering' en nam het vrijwel unaniem een resolutie aan. Op 16 januari 2015 keurde de Vlaamse regering de conceptnota 'Preventie van radicaliseringsprocessen die kunnen leiden tot extremisme en terrorisme' goed. De conceptnota biedt het strategische kader voor de preventieve aanpak van radicalisering. Daaruit volgde een concreet 'Actieplan ter preventie van radicaliseringsprocessen die kunnen leiden tot extremisme en terrorisme' dat vier maanden later door de Vlaamse regering werd goedgekeurd. In juni 2017 paste de regering het actieplan aan nieuwe uitdagingen aan en herdoopte het tot 'Actieplan ter preventie van gewelddadige radicalisering en polarisering'. Het doel van het plan is om te "voorkomen dat personen radicaliseren, en signalen van gewelddadige radicalisering zo vroeg mogelijk detecteren". Het Vlaams actieplan (2017) is opgedeeld in vijf beleidslijnen: coördinatie & samenwerking in de uitvoering, ondersteunen van de lokale aanpak, organiseren van een persoonsgerichte aanpak, versterken van kennis en expertise, mobiliseren van het middenveld.

Samengevat sluit het Vlaams beleid aan bij de internationale tendens van na 11 september 2001 om de aantrekkingskracht van terrorisme te verminderen door middel van een preventieve aanpak van radicalisering, ook wel antiradicaliseringsbeleid of CVE-beleid (*countering violent extremism*) genoemd.

De Vlaamse regering rapporteert halfjaarlijks over het actieplan, en die voortgangsrapportage wordt besproken in de commissie 'voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering'. De Vlaamse regering voorzag een "globale evaluatie van het actieplan" te starten in het najaar van 2018.

Er zijn verschillende goede redenen om antiradicaliseringsbeleid te evalueren. Er is vooreerst weinig geweten over de precieze impact van de vele genomen maatregelen. Evaluaties van antiradicaliseringsbeleid zijn schaars, of bestaan enkel uit procesevaluaties. Daarom zetten onderzoekers internationaal steeds meer de nood aan evaluatie, toezicht, en kwaliteitsstandaarden voor antiradicaliseringsbeleid op de agenda. Dit met twee bedoelingen: om de effectiviteit van lopende of nieuwe maatregelen te verbeteren, en om potentieel negatieve gevolgen in te perken. Ook beleidsuitvoerders op het terrein zijn vragende partij voor evaluaties, om te kunnen inschatten in welke projecten ze moeten investeren en met welke partnerorganisaties ze best samenwerken. De veiligheidsrisico's in dit beleidsdomein én de kwetsbaarheid van de doelgroep vragen een grondige evaluatieve reflex.

Het Vredesinstituut is goed geplaatst om een evaluatie van het Vlaams beleid inzake radicalisering te evalueren. Dit onderzoeksproject bouwt naadloos voort op de evaluatie van de lokale uitvoering (en bovenlokale ondersteuning) van het Vlaams beleid inzake radicalisering, die het instituut uitvoert in opdracht van het Vlaams Parlement in 2018. Het Vredesinstituut bouwt zijn expertise inzake evaluatie steeds verder uit. Eerder evalueerde het instituut het decreet dat de Ijzertoren erkende als Memoriaal van de Vlaamse Ontvoogding en Vrede. In 2018 evalueert het instituut ook het Sportschuttersdecreet op vraag van het parlement. Een evaluatie door een onafhankelijke onderzoeksinstelling past ook in het model voor evaluatie van antiradicaliseringsbeleid dat de Duitse radicaliseringsexpert Daniel

Koehler naar voor schuift. In zijn model kunnen private instellingen deradicaliseringsprojecten uitvoeren, maar bepaalt de overheid de kwaliteitsstandaarden, en evalueert een onafhankelijke instelling of die standaarden gehaald worden.

Duur onderzoek

Juni 2018 tot december 2019 (publicatie).

Team

- Radicaliseringsexpert en onderzoekscoördinator voor dit project binnen Vlaams Vredesinstituut (binnen eigen middelen Vlaams Vredesinstituut)
- Projectcoördinator voor dit project binnen het Vlaams Vredesinstituut (binnen eigen middelen)
- 2 tijdelijke onderzoekers bij het Vlaams Vredesinstituut, idealiter met expertise in: beleidsevaluatie, preventie van gewelddadig extremisme of criminaliteit, en met communicatievaardigheden om met praktijkmensen te praten. Vanwege vereiste niveau eventueel werkpakketten flexibel in tijd maken (bv. halftijds / onderbroken)
- Communicatieverantwoordelijke Vlaams Vredesinstituut (binnen eigen middelen)
- Office manager Vlaams Vredesinstituut (binnen eigen middelen)
- Methodologische klankbordgroep van externen (binnen eigen middelen)
- Onderzoeker binnen Vlaams Vredesinstituut voor inhoudelijke ondersteuning bij de projecten polarisatiemanagement in het onderwijs (binnen eigen middelen)
- Optioneel: Stagiairs voor focusgroepen (binnen eigen middelen)

Het Vlaams Vredesinstituut staat ook in contact met andere onderzoekers die antiradicaliseringsbeleid in Vlaanderen onderzoeken. Hiervoor organiseert het instituut twee netwerkmomenten per jaar.

Doelstelling

Deze tussentijdse evaluatie brengt de resultaten van het 'actieplan ter preventie van radicalisering en polarisering' in kaart. Dit moet zicht bieden op de werkzame elementen, en handvatten bieden bij het maken van verdere keuzes voor beleidsplannen en projecten. Dit onderzoeksproject is complementair met het lopende onderzoek binnen het Vlaams Vredesinstituut, naar de lokale uitvoering van het actieplan, ten einde tot een globale evaluatie te komen van het Vlaams beleid inzake radicalisering.

Situering Vlaams actieplan

Antiterreurbeleid bestaat volgens de wetenschappelijke literatuur idealiter uit zowel **repressie, als interventie en preventie** en dit telkens op individueel, groepsniveau (werk, familie, *peers*) en samenlevingsniveau (van internationale politiek tot stedelijke omgeving). Repressieve instrumenten bestaan uit ordehandhaving, verboden voor bepaalde groepen, gerechtelijk onderzoek en bestraffing van individuen, enzovoort. Interventie bestaat uit counter-narratieven, gezinsbegeleiding en 'deradicaliseringsprogramma's' om radicaliseringsprocessen te keren. En preventie gaat van burgerschapseducatie in het onderwijs, over programma's voor sociale cohesie, tot begeleiding in identiteitsontwikkeling.

De Vlaamse bevoegdheden situeren zich voornamelijk op het gebied van de interventie en preventie. Preventief beleid wordt door sommige onderzoekers dan ook nog eens opgedeeld in **primaire, secundaire en tertiaire preventie**. Primaire preventie bestaat uit het wegnemen van de voedingsbodem voor extremisme via inclusief, sociaal, activerings- en integratiebeleid, en het

voorkomen van polarisering. Daarnaast bestaat primaire preventie ook uit het vergroten van de weerbaarheid van kwetsbare jongeren via bv. het onderwijs en vroegtijdige signalering via sleutelfiguren, scholen, opvoedingsondersteuning, wijk- en jeugdwerk. In Vlaanderen koos de overheid ervoor om een deel van die primaire preventie op te nemen in de reguliere beleidsplannen rond integratie, gelijke kansen en armoedebestrijding. Niet alle primair preventieve maatregelen zijn dus onderdeel van het actieplan radicalisering en polarisering.

Secundaire preventie is gericht op mensen in een radicaliseringsproces, die geen strafbare feiten hebben begaan. Deze soort preventie wordt door sommige onderzoekers eerder onder 'interventie' gecategoriseerd, en wordt in Vlaanderen ook de persoonsgerichte aanpak genoemd. Hiervoor wordt best een meldingsstructuur opgezet, en moeten eerstelijns werkers getraind worden in het correct inschatten en reageren op signalen van extremisme. Vervolgens wordt een multidisciplinair traject uitgestippeld op maat van het individu en zijn of haar familiale en sociale context.

Tertiaire preventie is bedoeld om te voorkomen dat extremisten na een strafrechtelijke aanpak opnieuw de fout in gaan. In Vlaanderen hoort dit ook tot de 'persoonsgerichte aanpak,' en wordt dit ook soms re-integratie of nazorg genoemd. Door sommige onderzoekers wordt dit ook eerder onder 'interventie' geplaatst. Maatregelen in dit luik bestaan ook uit een individueel multidisciplinair maatwerkplan in en/of buiten de gevangenis, dat bestaat uit een combinatie van coaching, praktische ondersteuning, ideologische begeleiding, familie-ondersteuning, en psycho-sociale begeleiding, afhankelijk van de noden van het individu. De secundaire en tertiaire preventie wordt in het Vlaams actieplan gebundeld onder 'persoonsgerichte aanpak'. Ook hier koos Vlaanderen ten dele voor de inzet van regulier beleid, bijvoorbeeld door het vormen van referentiepersonen bij de justitiehuisen en gemeenschapsinstellingen over omgaan met radicalisering.

Afbakening en verdeling werkpakketten

Bij de verdeling van de werkpakketten in dit onderzoek zorgen we ervoor dat alle beleidslijnen in het Vlaams actieplan worden opgenomen in het onderzoek. Alle acties worden opgenomen in literatuur- en documentenanalyse, en daarnaast worden 4 acties via bevragingen in de diepte geëvalueerd.

We houden rekening met al **lopende evaluaties**, zoals die van het Vlaams Vredesinstituut naar de lokale aanpak van radicalisering in Vlaanderen, die acties behelst in de beleidslijn 'lokale aanpak' en 'persoonsgerichte aanpak' van het actieplan, en dat gepubliceerd wordt eind 2018. Die evaluatie van de lokale aanpak evalueert acties 4 (ondersteuning van de gemeentelijke regierol), actie 5 (lokaal verankerde hulpverlening), en actie 6 (begeleiding geradicaliseerde personen). Een andere lopende evaluatie is het onderzoek naar actie 6.2, het versterken van de hulpverlening in de gevangnissen met twee gespecialiseerde consultants. Een derde lopende evaluatie is de begeleidingsopdracht bij actie 14.2 (tegengeluiden). De acties die onderzocht worden in deze drie lopende evaluaties onderzoeken we dus niet in dit project, maar we nemen hun resultaten wel mee in het eindrapport. Zo komen we in het eindrapport tot een omvattende globale beleidsevaluatie waarbij elke dimensie van het beleid wordt geëvalueerd, en vermijden we dubbel werk en overbevraging op het terrein.

De acties van het Vlaams actieplan die nog niet geëvalueerd worden delen we op in drie werkpakketten voor de tijdelijke onderzoekers:

1. Het verhogen van de **weerbaarheid van jongeren via het onderwijs**. Deze vorm van primaire preventie vormt in het Vlaams actieplan (2017) geen aparte beleidslijn maar situeert zich onder de beleidslijn lokale aanpak met acties zoals het Netwerk Islamexperten en de projecten polarisatiemanagement. Dit werkpakket evalueert maatregelen die specifiek

gericht zijn op schoolgaande jongeren. Dit soort groepsgerichte activiteiten via het onderwijs wordt ook internationaal gezien als een belangrijke en specifieke vorm van primaire preventie.

2. Het opbouwen van een vertrouwensrelatie met gemeenschappen (**community engagement**). In het actieplan (2017) zijn dat alle acties onder de beleidslijn ‘mobiliseren van het middenveld,’ zoals de projecten rond positieve identiteitsontwikkeling bij jongeren. Terwijl in het eerste werkpakket de focus ligt op het bereiken van jongeren via het onderwijs, gaat het in dit werkpakket over het bereiken van kwetsbare groepen en personen buiten het onderwijs.
3. Het versterken van **kennis en expertise** bij professionals

Elk van deze werkpakketten levert een apart hoofdstuk op voor het eindrapport. Daarnaast schrijft de onderzoekskoördinator in werkpakket vier een hoofdstuk over de beleidslijn **coördinatie en samenwerking** tussen verschillende diensten.

Op het einde van dit onderzoeksproject bundelt de onderzoekskoördinator alle hoofdstukken om tot een globale evaluatie van het actieplan te komen (= werkpakket 5).

Onderzoeksvragen

1. Zijn de maatregelen zoals vermeld in het Vlaams actieplan adequaat, in het licht van de bestaande *knowledge* (kennis over oorzaken extremisme) en *evidence-base* (kennis over effectiviteit van de maatregelen), en in het licht van huidige uitdagingen in Vlaanderen; en wat zijn de randvoorwaarden bij die maatregelen? Met andere woorden: doet de Vlaamse overheid de goede dingen? Zijn het met andere woorden goede maatregelen in hun opzet, en dekken de maatregelen alle noden?
2. Wat zijn de resultaten van de uitgevoerde maatregelen van het Vlaams actieplan? Worden ze met andere woorden goed uitgevoerd en geïmplementeerd?

Methode

Bij antiradicaliseringsmaatregelen bestaat er geen eenduidig antwoord op de ‘wat werkt’ vraag. Toch is er een methode ontwikkeld en toegepast op antiradicaliseringsbeleid (door Amy-Jane Gielen) die *een vorm van impact in kaart brengt*. Met die methode wordt een context-specifieke analyse gedaan. Bij die aanpak staat de vraag ‘wat werkt, hoe, voor wie en in welke context’ centraal. Om die vraag te beantwoorden zoeken we naar **werkzame elementen** in beleid, rekening houdend met de context(en) waar dit beleid wordt uitgevoerd. Deze aanpak combineert verschillende methodes. We maken gebruik van de bestaande kennis over de oorzaken van gewelddadig extremisme om te evalueren of de juiste maatregelen genomen worden, en we brengen via een bevraging ook in kaart hoe die maatregelen worden uitgevoerd. Zo wordt uiteindelijk een basis van empirische gegevens over de effectiviteit van maatregelen opgebouwd die verder kan worden gebruikt als toetsingskader voor beleid.

Per werkpakket doorlopen we twee onderzoeksstappen.

1. Studie literatuur & beleidsdocumenten (globaal + per beleidslijn)

Met een studie van de **beleidsdocumenten** (projectdossiers, rapportages, zelfevaluaties) en **literatuuronderzoek**¹ wordt eerst onderzocht of de gekozen maatregelen in de desbetreffende

---

¹ Ons vorig rapport Colaert, L., 2017, ‘Deradicalisering’: Wetenschappelijke inzichten voor een Vlaams beleid, Brussel: Vlaams Vredesinstituut, vormt al een eerste basis voor dit literatuuronderzoek. In het

beleidslijn effectief zouden kunnen zijn om de doelstellingen te halen, en welke randvoorwaarden de literatuur daarbij naar voor schuift, en of ze aansluiten bij huidige uitdagingen. Er wordt met andere woorden onderzocht of de juiste keuzes gemaakt worden bij het opzetten van het beleid en het formuleren van doelstellingen, doelgroepen en werkwijzen en wat mogelijke consequenties zijn. In deze stap worden bijvoorbeeld de doelstellingen en *theory of change* in die beleidslijn onder de loep genomen, de keuze om met een bepaalde doelgroep te werken, en gekeken of de doelgroep adequaat wordt geselecteerd.

Op basis hiervan worden **hypotheses** gevormd over welke maatregelen in welke context(en) zouden kunnen werken. Uit de literatuurstudie halen we ook relevante evaluatie-indicatoren die we kunnen toepassen op de praktijk in Vlaanderen. Hierbij nemen we zowel structurele, proces- als resultaatindicatoren op.

In deze stap van het onderzoek worden alle beleidslijnen en acties meegenomen. De globale analyse op het einde heeft ook oog voor wat niet in het actieplan staat, en voor de relatie tot de relevante reguliere beleidsdomeinen.

2. Bevraging van ervaringen uit de praktijk van twee concrete acties

Om ook echt werkzame elementen en kwaliteitsindicatoren te identificeren die de praktijkmensen verder kunnen gebruiken, evalueren we per beleidslijn ook **1 of 2 concrete acties** in de diepte, via bevragingen.

De hypothesen uit de eerste stap worden in deze stap getoetst aan de praktijk. Hoe worden de maatregelen geïmplementeerd en uitgevoerd? Hoe worden brede richtlijnen concreet ingevuld door beleidsuitvoerders of gesubsidieerde partners? Via meervoudige **dataverzameling** krijgen we meer zicht op wat volgens de beleidsuitvoerders, praktijkmensen en andere betrokkenen werkt, en welke contexten en mechanismen bijdragen aan succes of net voor knelpunten zorgen. Die dataverzameling kan bestaan uit interviews, focusgroepen en/of vragenlijsten, met de belangrijkste betrokkenen in die actie (uitvoerders, partners, en indien mogelijk de doelgroep). We gebruiken ons opgebouwd netwerk van ambtenaren en praktijkmensen op lokaal niveau om de juiste mensen te bereiken, of vragen toegang via de aanspreekpunten radicalisering van de verschillende sectoren.

Na een **analyse** van die data worden de hypothesen waarmee we gestart zijn verfijnd en komen we tot een **verfijndere theorie** over de werkzame elementen in het Vlaams lokaal beleid, over welke interventie op welke manier, voor welke doelgroepen en onder welke omstandigheden werkt, en wat kunnen we hieruit besluiten over de adequaatheid en uitvoering van de maatregel. Deze lessen kunnen helpen bij het professionaliseren of duurzaam verankeren van de werkbare elementen van de projecten.

Per actie (bv. de projecten positieve identiteitsontwikkeling bij jongeren) werden soms verschillende **projecten** uitgevoerd. De onderzoekers zullen na een eerste comparatieve verkenning bekijken of ze alle projecten evalueren, of een selectie van projecten in de diepte zullen evalueren. Dit zal afhangen van de types en timing van de projecten, die nu nog niet altijd bekend zijn.

Kortom, alle beleidsdomeinen betrokken bij het actieplan maken deel uit van het literatuuronderzoek. Bij de evaluatie van concrete acties is er een focus op de domeinen onderwijs, binnenlands

---

literatuuronderzoek nemen we ook bestaande evaluaties van antiterreur- en antiradicaliseringsbeleid in België mee.

bestuur/stedenbeleid/integratie, en jeugd. Andere domeinen werden al opgenomen in lopende andere evaluaties, of komen minder aan bod in het actieplan.

Oplevering

In december 2019 publiceren we een *peer reviewed* **onderzoeksrapport** dat voldoet aan gangbare standaarden van beleidswetenschappelijk onderzoek, en zal vergezeld worden van een **adviesnota** van het Vlaams Vredesinstituut.

Daarna kunnen we de resultaten gericht verspreiden via extra publicaties (bv. *policy brief* over randvoorwaarden en kwaliteitsindicatoren voor community engagement en weerbaarheidsverhoging voor jongeren) en toelichtingen voor de belangrijkste beleidsmakers en uitvoerders op het terrein. Ook internationaal willen we dit onderzoek valoriseren, bv. via een boekhoofdstuk over de conclusies en *lessons learned*, en de vertaalde *policy brief*. Deze valorisaties gebeuren binnen de eigen middelen en lopen deels door in 2020.

WP1: Evaluatie verhogen van de weerbaarheid van jongeren via het onderwijs

Juni 2018-Juli 2019

14 maanden 1 VTE (tijdelijke onderzoeker 1)

WP 1.1. Literatuuronderzoek & studie beleidsdocumenten over verhogen weerbaarheid schoolgaande jongeren

De maatregelen in dit werkpakket vallen in het actieplan onder de beleidslijn lokale aanpak, maar gezien hun bovenlokale regie, en hun doelgroepen van schoolgaande jongeren, worden ze in een apart pakket onderzocht. Het betreft de volgende acties onder Actie 5 (kwaliteitsvolle & lokaal veranderde hulpverlening): 5.4 (netwerk islamexperten), 5.5 (Project Connect), 5.6 (Preventief aanbod voor moeilijk bereikbare doelgroepen in onderwijs), 5.7 (polarisatiemanagement). In het actieplan 2015 gaat het om de actie 8.

WP 1.2. Bevraging van ervaringen uit de praktijk van concrete acties

WP 1.2.1. De projecten die inzetten op een preventief aanbod dat zich specifiek richt tot doelgroepen voor wie de drempel naar de reguliere diensten vaak nog te hoog ligt (5.6) en de projecten polarisatiemanagement, weerbaarheidstraining en herstelgericht werken, omgaan met conflicten (5.7)

Deze projecten werden geselecteerd omwille van de volgende redenen. Ten eerste is het bijzonder nuttig om een lopend project te volgen. Dit kan meteen feedback opleveren voor de projecten inzake doelstellingen, keuze methodieken en bereiken en selecteren van doelgroepen. Ten tweede is dit een actie gericht op de nieuwe doelstelling sinds 2017 om ook polarisatie aan te pakken. Daarom is het belangrijk te kijken hoe maatregelen voor dat doel worden vormgegeven. Ten derde heeft het Vredesinstituut expertise inzake polarisatie. De evaluatie van deze actie past in een bredere relevante vraag hoe leraren kunnen gevormd worden om met tegenstellingen in de klas om te gaan. Tenslotte, hoewel het om eenmalige en kleinschalige projecten gaat, wordt er in actie 8.1 vermeld dat men nascholing voor leraren wil starten over omgaan met polarisering en diversiteit. Deze evaluatie kan structurele lessen opbrengen voor die nascholing.

Voor dit luik hanteren we de volgende methodologische stappen:

- Formatieve en theoriegestuurde evaluatie van doelstellingen en randvoorwaarden van dit project bij aanvang van de projecten (de oproep komt in februari 2018 en projecten kunnen worden opgestart in april)

- Bevraging praktijk om inzicht te krijgen in de beleving en bereikte effecten bij de doelgroep (indien mogelijk drie maal doelgroep bevragen: opstart, net na afloop, tijd na afloop)

WP 1.2.2. Netwerk islamexperten binnen onderwijs (5.4)

Deze actie werd geselecteerd omdat het een cruciale actie is in het actieplan, en heel veel scholen heeft bereikt. Daarom is het belangrijk na te gaan met welke methodieken dit netwerk werkt, hoe zijzelf en de betrokkenen hun werk hebben ervaren, wat hun huidige uitdagingen zijn, hoe ze verder kunnen professionaliseren of hun successen duurzaam verankeren.

WP 1.3. Analyse & schrijven deelrapporten

WP 1.3.1. Tussentijds intern deelrapport over de opbouw van kennis en expertise over radicalisering bij onderwijsprofessionals

(max 4000 woorden)

WP 1.3.2. Tussentijds intern deelrapport over de relevante aspecten van coördinatie en samenwerking voor het verhogen van de weerbaarheid van schoolgaande jongeren

(max 4000 woorden)

WP 1.3.3. Hoofdstuk over verhogen van de weerbaarheid van schoolgaande jongeren

(10.000 woorden)

WP2: Evaluatie van het opbouwen van een vertrouwensrelatie met gemeenschappen (community engagement)

Juni 2018-juli 2019

8 maand 1 VTE (tijdelijke onderzoeker 2)

WP 2.1. Literatuuronderzoek en studie beleidsdocumenten over community engagement in CVE-beleid

Via een studie van de beleidsdocumenten en literatuur maken we een *mapping* van het gevoerde Vlaams beleid en situeren we dit in de literatuur over *community engagement*. Vragen die gesteld worden is hoe doelgroepen worden geselecteerd, hoe kwetsbare jongeren, ouders en andere doelgroepen worden bereikt, op welke manier de relatie met verschillende gemeenschappen wordt bevorderd, en wat de huidige uitdagingen zijn. In dit werkpakket wordt de evaluatie die loopt op de projecten tegengeluiden ook meegenomen.

Deze studie omvat alle acties in dit het beleidsdomein 'mobiliseren van het middenveld':

- 13 (betrekken en ondersteunen van ouders, familie en kennissen): 13.1: ondersteunen van lotgenotengroepen, 13.2: helpdesk voor opvoedingsvragen, 13.3: doelgroepouders via ouderkoepelverenigingen, 13.4 ondersteunen van ouders en familie door K&G, CAW's, CLB's en Jongerenwelzijn, 13.5: peer support.
- 14 (ruimte bieden voor dialoog, tegengeluiden en identiteitsontwikkeling): 14.1: projecten positieve identiteitsontwikkeling bij jongeren, 14.2: tegengeluiden, 14.3: stemmen uit het kalifaat, 14.4: No Hate Speech Movement, 14.5: rePresent, 14.6: ondersteuning sport, 14.7: focus op talent, 14.8: projecten straatburgerschap Brussel.

In het actieplan 2015 gaat het om de acties 7, 9 en 11.2.

WP 2.2. Bevraging ervaringen uit de praktijk van concrete actie: de projecten positieve identiteitsontwikkeling bij jongeren

Deze actie (15.1) werd gekozen omdat het één van de cruciale acties van het actieplan is, gezien de ingezette budgetten en de duur van de projecten. Door deze actie te selecteren bekijken we ook een ander belangrijk beleidsdomein in antiradicaliseringswerk, namelijk jeugdwerk, en hoe dat ingeschakeld wordt voor de preventie van radicalisering. Door een evaluatie van deze projecten kunnen we werkbare elementen selecteren die structureel kunnen worden toegepast in het hele beleidsdomein.

Deze projecten zijn van start gegaan in 2016. Bij deze projecten wordt ook het structureel sectoroverleg opgenomen dat vermeld wordt in actie 4.7 onder de beleidslijn lokale aanpak. In dit werkpakket worden interviews afgenomen met het aanspreekpunt radicalisering van het departement Jeugd en met de jeugdwerkkoepels zoals Uit de Marge. De uitvoerders van de projecten, en indien mogelijk hun doelgroep, worden ook bevroegd via interviews of focusgroepen.

WP 2.3. Analyse & schrijven deelrapporten

WP 2.3.1 Tussentijds intern rapport over de opbouw van kennis en expertise over radicalisering in het middenveld

(juni 2019: max 4000 woorden)

WP 2.3.2 Tussentijds intern rapport over de relevante aspecten van coördinatie en samenwerking voor deze beleidslijn

(juni 2019: max 4000 woorden)

WP 2.3.3 Hoofdstuk over community engagement

(jul 2019: 10.000 woorden)

WP3: Evaluatie versterken van kennis en expertise

Juni - juli 2019

5 maand VTE: tijdelijke onderzoeker 2

WP 3.1. Literatuuronderzoek en studie beleidsdocumenten over het versterken van kennis en expertise

In dit werkpakket legt de onderzoeker de beleidsdocumenten in de beleidslijn kennis en expertise naast de literatuur, om bijvoorbeeld te onderzoeken of alle relevante doelgroepen bereikt worden, de vorming inhoudelijk adequaat is, er nieuwe vormingsnoden ontstaan, etc. Vragen die in dit werkpakket verder ook behandeld worden zijn: op welk kenniskader is het beleid gebaseerd, hoe wordt die kennis gevormd, verzameld, toegepast en gedeeld onder beleidsuitvoerders, en zijn de beleidsuitvoerders voldoende gevormd? Interne evaluaties die gebeurd zijn, bijvoorbeeld naar de actie 11.1 (MO en NT2 voor imams), worden ook meegenomen.

Onder de beleidslijn 'versterken van kennis en expertise' vallen de volgende acties:

- 7 (wetenschappelijk onderzoek): 7.1 (onderzoek), 7.2 (rondetafels)
- 8 (vorming eerstelijns werkers): 8.1 (vorming eerstelijns werkers per sector)(hier ook bekijken: de handvatten voor eerstelijns werkers rond terugkerende FTF's (6.1), organiseren studiedagen (6.1), info-verspreiding beroepsgeheim (6.1), de vorming voor justitie-assistenten (6.4))

- 9 (verspreiding goede praktijken): 9.1 (ontsluiten en verspreiden van goede praktijken per sector)
- 10 (ondersteuning eerstelijns werkers via referentiepersonen): 10.1 (referentiepersonen jongerenwelzijn, justitiehuis, CAW's), 10.2 (referentiepersonen onderwijs).
- 11 (vorming & professionalisering imams en moskeeverenigingen): 11.1 (MO en NT2 voor imams), 11.2 (imamopleiding), 11.3 (uitbreiding bestaande aanbod Islamitische theologie), 11.4 (informerende imams over welzijns- e.a. aanbod).
- 12 (burgerschapscompetenties): 12.1 (burgerschaps- en herinneringseducatie), 12.2 (eindtermen), 12.3 (mediawijsheid), 12.4 (charter interlevensbeschouwelijke dialoog), 12.5 (goede praktijken interlevensbeschouwelijke dialoog), 12.6 (vak islamitische godsdienst).

In het actieplan 2015 gaat het om de acties 4, 5, 6, en 11.1.

WP 3.2. Bevraging ervaringen uit de praktijk van concrete actie: vorming voor eerstelijns werkers

In dit werkpakket wordt de praktijk bevraagd van actie 8.1 (vorming eerstelijns werkers per sector).

In dit werkpakket wordt de actie 8.1 (vorming voor eerstelijns werkers) geëvalueerd. Het Vlaams Platform gaf aan dat het belangrijk was om te evalueren in hoeverre eerstelijns werkers nu gevormd zijn. In de literatuur over preventie van gewelddadige radicalisering wordt ook aangegeven dat het cruciaal is dat eerstelijns werkers zelf weten om te gaan met verschillende vormen van radicalisme of extremisme, en het weten te detecteren. Vragen die hier aan bod komen zijn: hoe verliep de trainingscyclus rond positieve identiteitsontwikkeling, hoe kwam die tot stand, wat zijn de resultaten bij eerstelijns werkers? Welke meldingsstructuren zijn opgezet en hoe gebeurt de rolverdeling tussen reguliere en gespecialiseerde eerstelijns werkers? Voelen zij zich beter gecapaciteerd, en wat zijn nog de huidige noden? De praktijkbevraging focust op belangrijke betrokkenen zoals trainers van de vormingen, deelnemers van de vormingen, referentiepersonen van de verschillende sectoren.

WP 3.3. Analyse & schrijven hoofdstuk kennis en expertise

In dit werkpakket bundelt de onderzoeker alle verkregen informatie over kennis en expertise in één hoofdstuk: (4000 woorden)

- Het deelrapport van de eerste tijdelijke onderzoeker over kennis en expertise bij onderwijsprofessionals
- De informatie over kennis en expertise uit het eerder onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut naar de lokale aanpak
- Het eigen onderzoek uit WP 3.1. en 3.2.

WP4: Evaluatie coördinatie en samenwerking

April 2019

Onderzoekscoördinator

Resulteert in: hoofdstuk (4000 woorden) over coördinatie en samenwerking.

In dit werkpakket bundelt de onderzoekscoördinator de informatie uit de tussentijdse interne rapporten van de twee tijdelijke onderzoekers, en uit haar eigen onderzoek naar de lokale aanpak, over coördinatie en samenwerking, in één hoofdstuk, en doet ze waar nodig nog extra praktijkbevraging bij belangrijkste beleidsmakers en coördinatoren (bv. interview coördinator Vlaams Platform Radicalisering, kabinet van de bevoegde Vlaams minister voor Binnenlands Bestuur,

focusgroep Vlaams Platform Radicalisering). De informatie van de praktijkbevraging en beleidsdocumenten wordt naast de literatuur gelegd, om de volgende vragen te beantwoorden: hoe wordt de huidige organisatiestructuur ervaren, wat zijn voor- en nadelen en randvoorwaarden, en wat zegt de literatuur hierover? Hoe verhouden de nieuwe structuren zich tot het reguliere werk van bijvoorbeeld integratie, gelijke kansen, en hulpverlening? Wat zijn de implicaties en randvoorwaarden inzake coördinatie en organisatie indien men niet kiest voor gespecialiseerde exit-centra maar voor het inzetten van regulier beleid? Wat is de ervaring met integraal, multidisciplinair werken, met horizontaal en transversaal beleid? Wat is de verhouding tussen projectwerking en structurele werking, tussen beleidsplanners en veldwerkers? Hoe wordt er aan monitoring en evaluatie gedaan en wat zijn daarvan de implicaties? Hoe verloopt de afstemming met het federaal niveau en hoe wordt dat op het terrein ervaren? Op welke kennisbasis is het plan georganiseerd, hoe worden praktijkmensen geïnformeerd vanuit de Vlaamse beleidsdomeinen over bv. de werking van een LVC of persoonsgerichte aanpak, hoe verloopt de informatiedoorstroming tussen socio-preventieve (Vlaamse) actoren en politie? Op welke omgevingsanalyse is het Vlaams beleid gebaseerd?

Onder deze lijn vallen de acties

- 1 (coördinatie op Vlaams niveau): 1.1 (Vlaams Platform Radicalisering), 1.2 (reflectie met experts), 1.3 (evaluatie), 1.4 (communicatie over beleid & aanbod).
- 2 (samenwerking met federale overheidsdiensten): 2.1 (uitvoering Plan R via o.a. de Nationale Task Force & werkgroepen, afstemming bestuurlijke, politionele & strafrechtelijke opvolging, handboek LVC), 2.2 (politieaansprekpunten scholen), 2.3 (overleg onderwijs & Brusselse politie).
- 3 (samenwerking met andere regio's en landen): 3.1 (betrokkenheid bij Europese Commissie via Prevent Coordinators, RAN en expertengroep youth work), 3.2 (uitwisseling met andere regio's & buitenland), 3.3 (ET2020-werkgroep citizenship), 3.4 (studiedagen jeugdwerk België & Frankrijk)

In het actieplan van 2015 gaat het om de actie 1.

WP5: Bundeling & conclusie

Sept-oktober 2019

Onderzoekscoördinator

Resulteert in: Eindrapport (ongeveer 60.000 woorden)

WP5.1. Schrijven globale analyse Vlaamse actieplannen radicalisering en polarisering

Analyse van de structuur van het Vlaams actieplan, op basis van de doelstellingen en doelgroepen, assumpties en *theory of change*. In deze analyse wordt het Vlaams beleid gesitueerd in de verschillende luiken van antiterrorbeleid (repressie, interventie, (primaire, secundaire, tertiaire) preventie, op macro, meso en microniveau), en wordt bekeken welke keuzes de Vlaamse overheid heeft gemaakt. Via de vergelijking van het Vlaams beleid met de literatuurstudie wordt gekeken wat de mogelijke beleidsopties zijn inzake de relatie tot het regulier beleid (inclusiebeleid, hulpverlening), en wat de implicaties van de Vlaamse keuzes zijn, bv. op vlak van organisatie. Wat zijn randvoorwaarden in het regulier beleid om radicalisering gericht aan te pakken? Wat zijn de implicaties van bepaalde maatregelen al dan niet op te nemen in een actieplan tegen radicalisering? Wat zijn mogelijke beleidsopties en evoluties hierin, om het beleid aan te passen aan nieuwe uitdagingen? Wat zijn de implicaties van de keuze voor lokale regie? Er wordt geanalyseerd hoe de Vlaamse regering plant om zowel gewelddadige radicalisering als polarisering aan te pakken, met

welke maatregelen, en waarom de regering deze doelen opnam. Wat is precies het aan te pakken probleem volgens de regering, hoe pakt men het aan, en is dit effectief? Op welke omgevingsanalyse en kennismodel over oorzaken is dit preventieplan gebaseerd? Worden alle kwetsbare doelgroepen bereikt?

WP 5.2. Schrijven inleiding

In de inleiding schetsen we de beleidscontext en situeren we het Vlaams antiradicaliseringsbeleid in de Belgische en Europese context. We lichten ook de aanpak van het onderzoek toe.

WP 5.3. Schrijven conclusie & aanbevelingen

In de conclusie keren we terug naar onze hoofdonderzoeksvragen. Doet de Vlaamse overheid de goede dingen, en doet ze dit op een goede manier? We beschrijven welke maatregelen er in Vlaanderen effectief voor wie onder welke omstandigheden. Verschillende beleidsopties worden geïdentificeerd telkens met bijhorende implicaties en randvoorwaarden. Er worden succesfactoren en aandachtspunten geïdentificeerd, en kwaliteitsindicatoren relevant voor Vlaanderen geformuleerd.

WP 5.4. Samenstelling eindrapport

De onderzoekscoördinator bundelt alle evaluatie-luiken (binnen eigen middelen)

1. Inleiding (4000 woorden)
2. **Globale analyse** van het Vlaams actieplannen radicalisering & polarisering (4000 woorden)
3. **Coördinatie & samenwerking** (4000w)
4. **Kennis & expertise** (4000w)
5. **Verhogen weerbaarheid via het onderwijs** (10.000w)
6. **Community engagement** (10.000w)
7. **Ondersteunen lokale aanpak** (*samenvatting schrijven op basis van onderzoeksrapport Vlaams Vredesinstituut dat in december 2018 uitkomt, en de evaluaties die gebeuren van de actie 4.6 normen en waarden*) (10.000w)(april 2019)
8. **Persoonsgerichte aanpak** (*samenvatting schrijven op basis van onderzoeksrapport Vlaams Vredesinstituut dat in december 2018 uitkomt + evaluatie disengagement in gevangenis (6.2) door Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin*) (10.000w)(juni 2019)
9. Conclusie & aanbevelingen (6000 woorden)

WP6: Redactie, publicatie & presentatie

November – December 2019

Communicatieverantwoordelijke i.s.m. onderzoekscoördinator

WP 6.1. Opmaak eindrapport

WP 6.2. Opmaak adviesnota

Raad van Bestuur Vlaams Vredesinstituut i.s.m. onderzoeks- en projectcoördinator (2 werkgroepvergaderingen + één plenaire bespreking op de Raad van Bestuur) (4000w)

WP 6.3. Valorisatie

We voorzien een policy brief bij het onderzoeksrapport, en denken een strategie uit voor toelichtingen, afgeleide publicaties en andere vormen van valorisatie. Dit kan verder lopen in 2020 en gebeurt met eigen middelen.

WP7: Coördinatie & ondersteuning onderzoeksproject

Juni 2018-december 2019

Binnen eigen middelen van het Vlaams Vredesinstituut

WP 7.1. De onderzoekscoördinator

- Schrijft het onderzoeksvoorstel uit
- Volgt de twee tijdelijke onderzoekers op
- Doet de dagelijkse communicatie met het Vlaams Platform Radicalisering, bijvoorbeeld om documenten aan te vragen
- Overlegt met de methodologische klankbordgroep
- Overlegt met de communicatieverantwoordelijke
- Stemt de interviews en focusgroepen op elkaar af, om overbevraging te vermijden
- Bepaalt in overleg de structuur van de afzonderlijke onderzoeksrapporten
- Werkt mee aan de verspreiding van de resultaten

WP 7.2. De projectcoördinator

- Werft onderzoekers aan
- Volgt de voortgang van het onderzoek op
- Voorziet in de formele communicatie met het Vlaams Platform Radicalisering & het kabinet van de Vlaamse minister bevoegd voor Binnenlands Bestuur: bespreken van de voortgang en van de resultaten voor publicatie
- Informeert de Raad van Bestuur van het Vlaams Vredesinstituut

WP 7.3. Inhoudelijke ondersteuning

- Intern ondersteunt Maarten Van Alstein de onderzoekers met inhoudelijke expertise over omgaan met polarisering in het onderwijs

WP 7.4. Communicatie

- De communicatieverantwoordelijke coördineert de externe communicatie (publicatieformat, afgeleide publicaties, valorisatie)

WP 7.5. Office manager

- Volgt de kosten van het onderzoek op en ondersteunt bij evenementen

WP 7.6. Methodologische klankbordgroep

Voor methodologische begeleiding wordt er een klankbordgroep opgezet. We organiseren drie bijeenkomsten: een eerste om methodologisch advies te krijgen bij een verfijnd onderzoeksopzet (zomer 2018), een tweede om advies te vragen over de voortgang en data-analyse (voorjaar 2019), en één om onze interpretatie van de onderzoeksresultaten te bespreken voor we het rapport finaliseren (zomer 2019).